

СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

ГҮЙЦЭТГЭЛ-НИЙЦЛИЙН АУДИТЫН ТАЙЛАН

ОРОН НУТГИЙН 2025 ОНЫ ТӨСВИЙН ТӨСӨЛД ДҮГНЭЛТ ӨГӨХ АУДИТ

АУДИТЫН КОД: СЭА-2024/12-17-НА-НА

АЙМГИЙН ТӨСВИЙН УРСГАЛ ЗАРДЛЫГ 4,296.7 САЯ ТӨГРӨГӨӨР
НЭМЭГДҮҮЛСНЭЭС ШАЛТГААЛАН ТАТВАРЫН БУС БУСАД ОРЛОГЫГ 6,830.5 САЯ
ТӨГРӨГӨӨР ҮНДЭСЛЭЛГҮЙГЭЭР НЭМЖ ТӨЛӨВЛӨСӨН БАЙНА.

Сүхбаатар сум 2024 он

Дарга, тэргүүлэх аудитор Ч.Энхтуяа

Утас: 70363040 Цахим хаяг: enkhtuyach@audit.gov.mn

Аудитын менежер Б.Батмөнх

Утас: 70363036 Цахим хаяг: batmunkhb@audit.gov.mn

Ахлах аудитор Ц.Отгонбаяр

Утас: 70363047 Цахим хаяг: otgonbayarts@audit.gov.mn

Аудитор Д.Чулуунцэцэг

Утас: 70363047 Цахим хаяг: chuluuntsetsegd@audit.gov.mn

Энэхүү аудитын тайлантай холбоотой нэмэлт мэдээллийг
дараах хаягаар авна уу: Цахим хуудас: www.open.audit.mn

АГУУЛГА

Товчилсон үгийн тайлбар	3
Хүснэгт, зургийн товьёг	3
АУДИТЫН ЗОРИЛТ, ХАМАРСАН ХҮРЭЭ, СТАНДАРТ, АРГА ЗҮЙН ТАЛААРХ МЭДЭГДЭЛ	4
ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ	5
БҮЛЭГ 1. Орон нутгийн төсвийн орлогыг хууль, эрх зүйн актад нийцүүлэн, нөөц боломжийг бүрэн ашиглаж, төлөвлөсөн эсэх?	6
1.1 Орон нутгийн төсвийн орлогыг хууль эрхийн актад нийцүүлэн үндэслэлтэй боловсруулж, төлөвлөсөн үү?	6
1.2 Орон нутгийн төсвийн орлого нэмэгдүүлэх нөөц боломжийг бүрэн ашигласан уу?	7
БҮЛЭГ 2. Орон нутгийн төсвийн зарлагыг хууль, эрхийн актын хүрээнд арвилан хэмнэлт, үр ашигтай байхаар төлөвлөсөн эсэх?	7
2.1 Орон нутгийн төсвийн зарлагыг хууль эрхийн актын хүрээнд үндэслэлтэй төлөвлөсөн үү?	8
2.2 Орон нутгийн төсвийн зарлагыг арвилан хэмнэлт, үр ашигтай байхаар төлөвлөсөн үү?	9
БҮЛЭГ 3. Төсөвлөлтийн шаардлага хангасан, зорилго, чиг үүрэгт нийцсэн төсөл, арга хэмжээг ОНХО, ОНХС-ийн эх үүсвэрээр хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн эсэх?	10
3.1 Төсвийн хөрөнгө оруулалт болон замын сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төсөл арга хэмжээг хууль эрхийн акт, чиг үүрэгт нийцүүлэн төлөвлөсөн үү?	10
3.2 Зорилго, чиг үүрэг болон хууль, эрх зүйн актад нийцсэн төсөл арга хэмжээг ОНХС-ийн эх үүсвэрээр хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн үү?	12
Тайлангийн хавсралтууд	

Товчилсон үгийн тайлбар

АДБОУС	Аудитын дээд байгууллагын Олон улсын стандарт
БОГ	Байгаль орчны газар
ГХБХБГ	Газрын харилцаа, барилга, хот байгуулалтын газар
ЗДТГ	Засаг даргын Тамгын газар
ИТХ	Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал
НДШ	Нийгмийн даатгалын шимтгэл
ОНХО	Орон нутгийн хөрөнгө оруулалт
ОНХС	Орон нутгийн хөгжлийн сан
ОНӨГ	Орон нутгийн өмчийн газар
СТСХ	Санхүү, Төрийн сангийн хэлтэс
СХДАА	Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын алба
УИХ	Улсын Их Хурал
ХААГ	Худалдан авах ажиллагааны газар

Хүснэгтийн товъёг:

Хүснэгт 1	Аймгийн ОНХО-аар хэрэгжүүлэхээр төсөвлөсөн төсөл, арга хэмжээ	10
Хүснэгт 2	Зураг төсөв, тооцоо судалгаагүй төлөвлөсөн төсөл, арга хэмжээ	10
Хүснэгт 3	Улсын төсөвт хамаарах төсөл, арга хэмжээний жагсаалт	12
Хүснэгт 4	ОНХС-аар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний судалгаа	12
Хүснэгт 5	Зураг, төсвийг урьдчилан хийлгэлгүйгээр төлөвлөсөн төсөл, арга хэмжээний жагсаалт	14

АУДИТЫН ЗОРИЛТ, ХАМАРСАН ХҮРЭЭ, СТАНДАРТ, АРГА ЗҮЙН ТАЛААРХ МЭДЭГДЭЛ

Аудит хийх үндэслэл, бүрэн эрх:

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.2, Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.5.1 болон УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны 2023 оны “Аудитын сэдэв батлах тухай” 08 дугаар тогтоолыг тус тус үндэслэн Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газрын 2024 оны “Гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө”-ний дагуу хийж гүйцэтгэлээ.

Аудитын зорилго:

Сэлэнгэ аймгийн 2025 оны төсвийн төсөлд төсвийн орлого нэмэгдүүлэх, төсвийн зарлагыг бууруулах, төсвийн санхүүжилтийн үр ашгийг дээшлүүлэх талаар дүгнэлт гарган, зөвлөмж боловсруулж, аймгийн ИТХ-д хүргүүлэн, олон нийтэд мэдээлэхэд аудитын зорилго чиглэгдэв.

Аудитын зорилгыг хангахын тулд дараах чиглэлээр аудитыг хийж гүйцэтгэлээ. Үүнд:

- *Орон нутгийн төсвийн орлогыг хууль, эрх зүйн актад нийцүүлэн, нөөц боломжийг бүрэн ашиглаж, төлөвлөсөн эсэх?*
- *Орон нутгийн төсвийн зарлагыг хууль, эрхийн актын хүрээнд арвилан хэмнэлт, үр ашигтай байхаар төлөвлөсөн эсэх?*
- *Төсөвлөлтийн шаардлага хангасан, хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн сангийн зорилго, чиг үүрэгт хамаарах төсөл арга хэмжээг ОНХО, ОНХС-ийн эх үүсвэрээр хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн эсэх?*

Аудитын арга зүй, шалгуур үзүүлэлт:

Аудитын явцад АДБОУС, нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн зарчимд тулгуурласан Төрийн аудит MNS 6817:2020 Монгол Улсын стандарт, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2020 оны А/106 дугаар тушаалаар баталсан “Төрийн аудитын байгууллагаас аудит хийх журам”, 2021 оны А/69 дугаар тушаалаар баталсан “Гүйцэтгэлийн аудитын заавар, аргачлал”, 2021 оны А/71 дүгээр тушаалаар баталсан “Нийцлийн аудитын заавар, аргачлал”, 2022 оны А/67 дугаар тушаалаар баталсан “Төсвийн төсөлд дүгнэлт гаргах аргачлал” болон бусад заавар, аргачлал, гарын авлагыг мөрдөж ажиллав.

Дээрх стандарт, арга зүйн дагуу аудитын үе шатны ажлыг гүйцэтгэж, аудитын дүн, дүгнэлтийг дэмжих нотлох зүйлсийг зохих журмын дагуу цуглуулж, ажлын баримт материалд хавсаргасан болно.

Аудитад төсөв боловсруулах, өргөн мэдүүлэх, батлах ажиллагаатай холбоотой хууль тогтоомж, журам, заавар аргачлал, түүний дотор Төсвийн тухай хуулийн 5 дугаар бүлэг, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд

заасан шаардлагыг шалгуур болголоо.

Аудитын хамарсан хүрээ:

Аудитыг Сэлэнгэ аймгийн 2023, 2024 оны батлагдсан төсөв, төсвийн гүйцэтгэл (батлагдсан болон урьдчилсан), УИХ-аас батлагдсан болон аймгийн Засаг даргаас ИТХ-д өргөн мэдүүлсэн 2025 оны төсвийн төсөл, холбогдох танилцуулга мэдээлэл, төсвийн орлого бүрдүүлдэг, аймгийн төсвөөс санхүүждэг зарим байгууллагаас ирүүлсэн судалгаа, мэдээллийг хамруулан гүйцэтгэв.

Талуудын хүлээх үүрэг, хариуцлага:

Аймгийн Засаг дарга нь Сэлэнгэ аймгийн 2025 оны төсвийг танилцуулгын хамт бэлтгэн, Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.5.1 дахь *“Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга тухайн шатны жилийн төсвийн төслийг жил бүрийн 11 дүгээр сарын 20-ны дотор төрийн аудитын байгууллагад хүргүүлж, 11 дүгээр сарын 25-ны дотор тухайн шатны иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд өргөн мэдүүлэх”* гэсэн заалтын дагуу 2024 оны 11 дүгээр сарын 20-ны өдрийн дотор төрийн аудитын байгууллагад хүргүүлж, аймгийн ИТХ-д өргөн мэдүүлэх үүрэгтэй.

Төрийн аудитын байгууллага аймгийн Засаг даргаас ИТХ-д өргөн мэдүүлсэн аймгийн 2025 оны төсвийн төслийг холбогдох хууль, тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулсан эсэхэд аудит хийж, 2024 оны 11 дүгээр сарын 25-ны өдрийн дотор дүгнэлт гаргах үүрэг хүлээнэ.

Аудит хийх багийн бүрэлдэхүүн, хугацаа:

Аудитыг Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газрын дарга, тэргүүлэх аудитор Ч.Энхтуяа удирдаж, аудитын менежер Б.Батмөнх явцын болон чанарын хяналтыг гүйцэтгэн, ахлах аудитор Ц.Отгонбаяр, аудитор Д.Чулуунцэцэг нар 2024 оны 11 дүгээр сарын 01-нээс 11 дүгээр сарын 25-ны өдрийн хооронд хийж гүйцэтгэлээ.

ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ:

УИХ-аас аймгийн татварын орлогыг 32,543.9 сая төгрөгөөр, татварын бус орлогыг 2,197.0 сая төгрөгөөр, сумдаас аймагт төвлөрүүлэх орлогыг 10,637.1 сая төгрөгөөр, ОНХС-ийн орлогын шилжүүлгийг 31,299.0 сая төгрөгөөр, улсын төсөвт төвлөрүүлэх орлогыг 94.8 сая төгрөгөөр тооцон төсвийг санхүүжүүлэх эх үүсвэр болон зарлагыг тус бүр 76,582.2 сая төгрөгөөр батлан ирүүлсэн байна.

Аймгийн Засаг дарга нь УИХ-аас батлагдаж ирсэн төсвийн орлого, зарлагыг тус бүр 4,296.7 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн 80,878.9 сая төгрөгөөр батлуулахаар аймгийн ИТХ-д өргөн мэдүүлсэн байна.

БҮЛЭГ 1. АЙМГИЙН ТӨСВИЙН ОРЛОГЫГ ХОЛБОГДОХ ХУУЛЬ, ЖУРМЫН ХҮРЭЭНД ҮНЭН ЗӨВ ТООЦООГҮЙ БАЙНА

2.1 ТАТВАРЫН БУС БУСАД ОРЛОГЫГ ҮНДЭСЛЭЛГҮЙГЭЭР 6,830.5 САЯ ТӨГРӨГӨӨР НЭМЭГДҮҮЛЭН ТООЦСОН БАЙНА

1.1.1 УИХ-аас аймгийн төсөвт төвлөрөх татварын орлогыг 32,543.9 сая төгрөгөөр, татварын бус орлогыг 2,197.0 сая төгрөгөөр, сумдаас аймагт төвлөрүүлэх орлогыг 10,637.1 сая төгрөгөөр, ОНХС-ийн орлогын шилжүүлгийг 31,299.0 сая төгрөгөөр, улсын төсөвт төвлөрүүлэх орлогыг 94.8 сая төгрөгөөр тус тус тооцон төсвийг санхүүжүүлэх эх үүсвэрийг нийт 76,582.2 сая төгрөгөөр батлан ирүүлсэн байна.

1.1.2 Аймгийн Засаг дарга нь УИХ-аас батлагдаж ирсэн орлого, эх үүсвэрийг нийт 4,296.7 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн 80,878.9 сая төгрөгөөр батлуулахаар аймгийн ИТХ-д өргөн мэдүүлсэн байна. */Дэлгэрэнгүйг хавсралт 1-т харуулав./*

Өөрчлөлт оруулж, төлөвлөсөн төсвийн орлого, эх үүсвэрийг нэр төрлөөр нь харуулбал:

- *Тэмдэгтийн хураамжийг 2,600.0 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн 3,000.0 сая төгрөгөөр,*
- *Татварын бус бусад орлогыг 6,830.5 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн 7,830.5 сая төгрөгөөр,*
- *Орон нутгийн орлогын дансны үлдээгдлийг 1,000.0 сая төгрөгөөр тооцон,*
- *Сумдын төсвөөс аймгийн төсөвт төвлөрүүлэх орлогыг 6,133.8 сая төгрөгөөр бууруулсан гэх мэт.*

1.1.3 Төсвийн тухай хуулийн 56 дугаар зүйлийн 56.2-т *“Доод шатны төсвийн үндсэн тэнцлийн ашгаас дээд шатны төсөвт дараах байдлаар төвлөрүүлнэ: 56.2.1: доод шатны төсвийн үндсэн тэнцлийн ашиг нь суурь зарлагаас бага болон тэнцүү тохиолдолд үндсэн тэнцлийн ашгийн ... 70 хувийг 2020 оны төсвийн жилээс эхлэн тухайн шатны төсөвт үлдээж, үлдэх хэсгийг дээд шатны төсөвт төвлөрүүлнэ.”* гэж заасан байдаг.

1.1.4 Дээрх заалтын дагуу сумдын 2025 оны төсвийн суурь орлого, зарлагыг тооцоолж, үндсэн тэнцлийн ашгаас 2025 онд Ерөө сумаас 762.8 сая төгрөг, Мандал сумаас 1,044.0 сая төгрөг, Сайхан сумаас 31.9 сая төгрөг, Сүхбаатар сумаас 2,493.3 сая төгрөг, Хүдэр сумаас 171.4 сая төгрөг зэрэг нийт **4,503.4** сая төгрөгийн / УИХ-аас 10,637.1 сая төгрөгөөр батлагдсан/ орлогыг аймгийн төсөвт төвлөрүүлэхээр бууруулан тооцсон байна.

1.1.5 Аймгийн төсвийн татварын бус орлогын бусад орлогыг УИХ-аас 1,000.0 сая төгрөгөөр баталж ирүүлсэн боловч зардлын нэмэгдлийг санхүүжүүлэх зорилгоор үндэслэлгүйгээр 6,830.5 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн **7,830.5** сая төгрөгөөр тооцсон нь төсвийн үнэн зөв байх зарчмыг алдагдуулсан байна.

1.1.6 Аймгийн 2024 оны 10 дугаар сарын төсвийн орлогын мэдээгээр татварын бус бусад орлого нь **534.7** сая төгрөгийн гүйцэтгэлтэй буюу өргөн мэдүүлсэн орлогоос даруй 14 дахин бага байгаа нь дээрх орлого төсөвт төвлөрөх ямар ч боломжгүйг харуулж байна.

1.1.7 Гадаадын иргэн харьяатын газар нь Монгол Улсад түр ирэгч, дамжин өнгөрөгч, албан болон хувийн хэргээр оршин суух гадаадын иргэний виз, оршин суух зөвшөөрлийн хүсэлтийг хянах, бүртгэх, үйлчилгээ үзүүлсний хураамжийг Улсын тэмдэгтийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.6-д заасан хувь хэмжээгээр хурааж, Төсвийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.8.3-д заасны дагуу аймаг, сумын төсвийн орлогод төвлөрүүлэхээр заасан байдаг.

1.1.8 Гадаадын иргэн, харьяатын газрын Хойд бүс дэх газрын 2025 оны орлогын төлөвлөгөө болон 2024 оны хүлээгдэж буй гүйцэтгэлд үндэслэн тэмдэгтийн хураамжийн орлогыг 2,600.0 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн өргөн мэдүүлсэн байна.

1.1.9 Мөн орон нутгийн ерөнхий орлогын дансны 2025 оны эхний үлдэгдлийг **1,000.0** сая төгрөгөөр тооцон орлогыг нэмэгдүүлсэн байна.

1.2 ӨМНӨХ ОНУУДЫН ТАТВАРЫН ӨРИЙН ТОДОРХОЙ ХЭСГИЙГ БАРАГДУУЛСНААР ОРЛОГО НЭМЭГДЭХ НӨӨЦ БОЛОМЖИЙГ ТООЦООГҮЙ БАЙНА

1.2.1 Монгол Улсын жил бүрийн Төсвийн тухай хуулийн 1 дүгээр хавсралтад “Татвар хураалт орлого бүрдүүлэлтийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоон үзүүлэлт”-ийн зорилтот түвшинг тооцохдоо өмнөх онуудын тайлангаар ногдуулсан татварын өр барагдуулалтыг 70 хувиар, төлөвлөж буй жилийн өмнөх жилийн татварын тайлангийн ногдол, өр барагдуулалтыг 80.0 хувиар тус тус тогтоож, төсвийн орлогыг төлөвлөсөн байдаг.

1.2.2 Гэтэл аймгийн төсвийн орлогыг дээрх эх үүсвэрээр нэмэгдүүлэх нөөц боломжийг тооцоогүй буюу өмнөх онуудын татварын дутуу төлөлтөөс үүссэн татварын өрийг барагдуулах талаар огт тусгаагүй байна.

1.2.3 2023 оны татварын өрийн үлдэгдэл 2,233.3 сая төгрөгөөр тайлагдсанаас 2024 онд 1,251.1 сая төгрөгийн өрийг барагдуулсан байна. Иймээс зөвхөн 2023 оны татварын өрийн үлдэгдэл 982.2 сая төгрөгөөс 70.0 хувийн өрийг барагдуулахаар тооцоход аймгийн төсвийн орлогыг **687.5** сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн төлөвлөх нөөц боломж байна.

БҮЛЭГ 2. ТӨСВИЙН ЗАРЛАГЫГ БӨӨН ДҮНГЭЭР БОЛОН БАТЛАГДСАН ОРОН ТООНЫ ХЯЗГААРЫГ НЭМЭГДҮҮЛЭН, ТӨЛӨВЛӨСӨН БАЙНА.

2.1 УИХ-ААС БАТАЛСАН АЙМГИЙН 2025 ОНЫ ТӨСВИЙН УРСГАЛ ЗАРДЛЫГ НИЙТ 4,296.7 САЯ ТӨГРӨГӨӨР НЭМЭГДҮҮЛЭН ӨРГӨН МЭДҮҮЛСЭН БАЙНА

2.1.1 Сангийн Сайдын 2012 оны 244 дүгээр тушаалаар баталсан “Орон нутгийн төсөл боловсруулах журам”-ын 4.3.2-т заасны дагуу орон нутгийн төсөвт байгууллагуудын 2025 оны төсвийн төслийг хүлээн авч, Сангийн Яамнаас ирүүлсэн удирдамж, чиглэлийн дагуу хянаж, төсвийн урсгал зардлыг төлөвлөсөн байна.

2.1.2 УИХ-аас Монгол Улсын 2025 оны төсвийн тухай хуулиар орон нутгийн 2025 оны төсвийн суурь зарлагыг 90,687.4 сая төгрөгөөр (*аймаг, сумдын*) баталсан байна.

2.1.3 Үүнээс аймгийн төсвийн суурь зарлагыг 30,137.5 сая төгрөгөөр (*урсгал зардал 21,300.5 сая төгрөг, хөрөнгө оруулалт 8,837.0 сая төгрөг*), аймгийн төсвөөс сумдад олгох санхүүгийн дэмжлэгийг 15,145.7 сая төгрөгөөр, ОНХС-ийн зарлагыг 31,299.0 сая төгрөгөөр зэрэг аймгийн нийт зарлагыг **76,582.2** сая төгрөгөөр баталсан байна.

2.1.4 Аймгийн Засаг дарга нь УИХ-аас баталсан 2025 оны төсвийн урсгал зардлыг нийт 4,296.7 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлж, **80,878.9** сая төгрөгөөр төлөвлөн аймгийн ИТХ-д өргөн мэдүүлсэн байна. */Дэлгэрэнгүйг хавсралт 2-т харуулав./* Үүнд:

- *Засгийн газрын 2018 оны 382 дугаар тогтоолын 6 дугаар хавсралтын 2.3 дахь хэсэгт “ Орон нутагт ажилласны нэмэгдлийг тухайн орон нутгийн хөгжлийн бодлогын хүрээнд орон нутгийн болон улсын төсвийн байгууллагын төрийн захиргааны, үйлчилгээний болон улс төрийн албан тушаал эрхэлдэг төрийн албан хаагчид нэмж олгох асуудлыг аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал тухайн жилийн орон нутгийн төсөвтөө тусгаан шийдвэрлэж болно..” гэж заасны дагуу төрийн албан хаагчдын орон нутгийн нэмэгдэл цалин, НДШ-ийн зардлыг 1326.9 сая төгрөгөөр,*
- *Засаг даргын нөөц хөрөнгийг 410.0 сая төгрөгөөр,*
- *Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн зардлыг 1,000.0 сая төгрөгөөр,*
- *Засаг даргын ерөнхий дансыг 316.5 сая төгрөгөөр /Гамшгаас хамгаалах арга хэмжээнд 40.0 сая төгрөг, улаан загалмай 70.0 сая төгрөг, Сэлэнгэ үржлийн цөм сүрэг 20.0 сая төгрөг, цаг агаарт зориудаар нөлөөлөх арга хэмжээнд 30.0 сая төгрөг, хүүхэд хамгааллын арга хэмжээнд 156.5 сая төгрөг гэх мэт/*
- *УИХ-аас батлагдсан орон тооны хязгаарыг 14-өөр нэмэгдүүлэн цалин, НДШ-ийн зардлыг 515.3 сая төгрөгөөр,*
- *Бусад зардлыг / Аймгийн ИТХ-ын төлөөлөгчдийг чадавхжуулах зардалд 205.0 сая төгрөг, төлөөлөгчдийн хурлын зардалд 127.4 сая төгрөг, аймгийн ЗДТГ-ын тогтмол зардалд 602.0 сая төгрөг, тогтмол зардлын 2025 онд нэмэгдэх зардалд 183.3 сая төгрөг, урсгал засварт 80.0 сая төгрөг, Төрийн албаны зөвлөлийн үйл ажиллагааны зардалд 75.0 сая төгрөг, уналга цугларалтад 40.0 сая төгрөг, төрийн албан хаагчийн мэргэшүүлэх зардалд 35.0 сая төгрөг, 4 албан хаагчийн 5 жилийн тэтгэмжид 32.4 сая төгрөг гэх мэт / 1,476.0 сая төгрөгөөр тус тус нэмэгдүүлсэн бол,*
- *Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх зардлыг 748.0 сая төгрөгөөр бууруулсан байна.*

2.2 АЙМГИЙН 2025 ОНЫ ТӨСВИЙН ТӨСӨЛД УИХ-ААС БАТЛАГДСАН ОРОН ТООНЫ ХЯЗГААРЫГ 45.2 ХУВИАР НЭМЭГДҮҮЛЖ, ӨРГӨН МЭДҮҮЛСЭН БАЙНА

2.2.1 Төсвийн төсөл боловсруулах, хэлэлцэн батлах үйл ажиллагааг Монгол улсын тухайн жилийн Төсвийн тухай хууль болон холбогдох бусад хууль эрхийн актууд, төсвийн төслийг боловсруулах, хэлэлцэн батлах, хэрэгжүүлэхэд баримтлах чиглэл, удирдамжид нийцүүлэн үр ашиг, үр нөлөө, арвилан хэмнэлттэй байхаар төсөвлөж, төлөвлөхөөр зохицуулагдсан байдаг.

2.2.2 Гэтэл аймгийн Засаг даргаас ИТХ-д өргөн мэдүүлсэн 2025 оны орон нутгийн төсвийн төсөлд төсөл арга хэмжээг зардлын дэлгэрэнгүй тооцоо судалгаагүй, бөөн дүнгээр төлөвлөсөн, батлагдсан орон тооны хязгаарыг нэмэгдүүлсэн зэрэг өмнөх онд төсвийг үр ашиг, арвилан хэмнэлтгүйгээр төлөвлөсөн зөрчлийг давтан гаргасан байна. Үүнд:

- 1. Аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн 1,000.0 сая төгрөгийн зардлыг төсөл, арга хэмжээгээр салгаж, тооцоо судалгаа хийлгүйгээр бөөн дүнгээр төсөвлөсөн нь төсвийн хяналт сулрах, хөрөнгийг үр ашиггүй зарцуулах эрсдэлийг үүсгэж байна.*
- 2. Аймгийн төсвийн 4 байгууллагын орон тоог Сангийн Яамнаас 2025 онд 31 байхаар хянасныг 45.2 хувиар буюу 14-ээр нэмэгдүүлж, 45 болгон, 515.3 сая төгрөгийн цалин, НДШ-ийн зардал нэмэгдэхээр төлөвлөсөн байна. Үүнд:*
 - Аймгийн ИТХ: Засгийн газрын 2021 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдрийн 376 дугаар тогтоолоор ажлын албаны орон тооны хязгаарыг 10 гэж тогтоосныг Сангийн яам хянасан боловч орон тоог 1-ээр нэмэгдүүлж, 35.6 сая төгрөгийн цалин, НДШ-ийн зардал,*
 - СХДАА: Сангийн яамнаас 7 орон тоотойгоор хянасан боловч хязгаараас 5-аар нэмэгдүүлж, 12 орон тоотойгоор, 160.7 сая төгрөгийн цалин, НДШ-ийн зардал,*
 - ОНӨГ: Сангийн яамнаас 7 орон тоотойгоор хянасан боловч хязгаараас 5-аар нэмэгдүүлж, 12 орон тоотойгоор, 192.0 сая төгрөгийн цалин, НДШ-ийн зардал,*
 - ХААГ: Сангийн яамнаас 7 орон тоотойгоор хянасан боловч хязгаараас 3-аар нэмэгдүүлж, 10 орон тоотойгоор, 127.0 сая төгрөгийн цалин, НДШ-ийн зардал гэх мэт.*
- 3. Аймгийн төсвийн 2 байгууллагын УИХ-аар баталсан суурь урсгал зардлыг үндэслэлгүйгээр болон дэмжих тооцоо, судалгаа, баримтгүйгээр 872.6 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн төлөвлөсөн байна. Үүнд:*
 - Аймгийн ИТХ: Гамшгаас хамгаалах тухай хуулиар аймгийн ИТХ-ын дарга зөвхөн гамшгаас хамгаалах орон нутгийн зөвлөлийг тэргүүлж, гамшгийн эрсдэлийг бууруулах цогц арга хэмжээг тусгасан бодлогын зөвлөмж, чиглэл өгөх чиг үүрэгтэй атал гамшгаас хамгаалах зардал гэж 100.0 сая төгрөг төлөвлөсөн, урсгал засварын зардлыг 10.0 сая төгрөгөөр буюу нийт 110.0 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлсэн,*

- **Аймгийн ЗДТГ:** Аймгийн Засаг даргын нөөц хөрөнгийн 800.0 сая төгрөгийг давхардуулан тооцсон, холбогдох тооцоо судалгаа, дэмжих баримтгүйгээр байр ашиглалтын урсгал засварыг 40 сая төгрөгөөр, үндсэн үйл ажиллагааны урсгал засварыг 40 сая төгрөгөөр, төрийн албан хаагчийг мэргэшүүлэх зардлыг 35.0 сая төгрөгөөр буюу нийт **915.0 сая төгрөгөөр** нэмэгдүүлсэн бол цахилгаан, дулааны зардлын 2025 онд нэмэгдэх **152.4 сая төгрөгийг** дутуу тооцсон байна.

БҮЛЭГ 3. ТӨСӨВЛӨЛТИЙН ШААРДЛАГА ХАНГААГҮЙ, ЧИГ ҮҮРЭГТ НЬ ҮЛ ХАМААРАХ ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭГ ОНХО, ОНХС-ИЙН ЭХ ҮҮСВЭРЭЭР ХЭРЭГЖҮҮЛЭХЭЭР ТӨЛӨВЛӨДӨГ ЗӨРЧИЛ ДАВТАГДСАН БАЙНА

3.1 ЗУРАГ ТӨСӨВГҮЙ БОЛОН УЛСЫН ТӨСӨВТ ХАМААРАХ ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭГ ОНХО-ЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНД ТУСГАСАН БАЙНА

3.1.1 Аймгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын 2025 оны жагсаалтад шинээр хэрэгжиж эхлэх нийт 5,661.5 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 31 төсөл, арга хэмжээнээс 2025 онд 5,184.0 сая төгрөгийн төсөл арга хэмжээ нь хэрэгжиж, 477.5 сая төгрөгийн төсөл, арга хэмжээ нь 2026 он дамжин хэрэгжихээр тусгагдсан байна. /Дэлгэрэнгүйг Хавсралт 3-т харуулав/ Үүнийг хүснэгтээр харуулбал:

Хүснэгт 1. Аймгийн ОНХО-аар хэрэгжүүлэхээр төсөвлөсөн төсөл, арга хэмжээ

(сая төгрөгөөр)

Ангилал	2025 онд хэрэгжиж дуусах			2026 он дамжин хэрэгжих			Нийт		
	Тоо	Төсөвт өртөг	2025 онд санхүүжих дүн	Тоо	Төсөвт өртөг	2025 онд санхүүжих дүн	Тоо	Төсөвт өртөг	2025 онд санхүүжих дүн
Их засвар	16	3,369.8	3,369.8	1	767.7	290.2	17	4,137.5	3,660.0
Тоног төхөөрөмж	14	1,524.0	1,524.0				14	1,524.0	1,524.0
Нийт	30	4,893.8	4,893.8	1	767.7	290.2	31	5,661.5	5,184.0

Эх сурвалж: Аймгийн 2025 оны төсвийн төсөл

3.1.2 Аймгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2025 онд шинээр хэрэгжүүлэх барилга байгууламж, их засварын төсөл, арга хэмжээний жагсаалтад зураг, төсөв, үнийн судалгаа нь хийгдээгүй буюу өртөг нь тодорхойгүй 6 төсөл, арга хэмжээнд 1,290.0 сая төгрөгийг, Замын сангийн хөрөнгө оруулалтаар 3 төсөл, арга хэмжээнд 811.3 сая төгрөгийг тус тус тусгасан байна. Үүнийг хүснэгтээр харуулбал:

Хүснэгт 2. Зураг төсөв, тооцоо судалгаагүй төлөвлөсөн төсөл, арга хэмжээ

(сая төгрөгөөр)

Д/д	Төсөл, арга хэмжээний нэр	Зураг төсөвгүй	Үнийн тооцоо судалгаагүй
Орон нутгийн хөрөнгө оруулалт:			
1	Төрийн үйлчилгээний киоск машин		110.0
2	Аймгийн ИТХ-д автомашин худалдан авах		200.0
3	Төрийн албан хаагчдын орон сууц худалдан авах /Шаамар сум/		240.0

4	Соёлын төв, захирагчийн албаны байрны фасад /Орхонтуул, Рашаант тосгон/	280.0	
5	1 дүгээр сургууль, Хэрхийн сургуулийн спорт залны гадна шугам /Мандал сум/	100.0	
6	Цэцэрлэгийн засвар /Зүүнбүрэн сум/	360.0	
	Орон нутгийн хөрөнгө оруулалтын дүн	740.0	550.0
Замын сангийн хөрөнгө оруулалт:			
1	Зүүнбүрэн сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	251.3	
2	Явган хүний зам, зогсоол гэрэлтүүлэг /Сүхбаатар сумын 8-р баг/	400.0	
3	Хүдэр сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	160.0	
	Замын сангийн хөрөнгө оруулалтын дүн	811.3	

Эх сурвалж: Аймгийн 2025 оны төсвийн төсөл

3.1.3 Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 29.4-т “Хөрөнгө оруулалтын төсөвт техник, эдийн засгийн үндэслэл хийгдсэн, зураг төсвөө батлуулсан, хуульд заасан бусад зөвшөөрөл олгогдсон төсөл, арга хэмжээг тусгана”, Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.3-т “Улсын болон орон нутгийн төсөв, төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний төлөвлөгөөний жагсаалтад дараах зүйлсийг тусгахыг хориглоно:13.3.3: “Техник, эдийн засгийн үндэслэл хийгдээгүй, зураг төсөв нь батлагдаагүй, газрын зөвшөөрөл олгогдоогүй хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээ” гэж заасныг тус тус зөрчсөн байна.

3.1.4 Үнийн тооцоо судалгаа, хүчин чадал, хүрэлцээ, багтаамж нь тодорхой бус “Төрийн албан хаагчдын орон сууц худалдан авах /Шаамар сум/”-д 240.0 сая төгрөг төлөвлөсөн нь нээлттэй сонгон шалгаруулалтаар худалдан авах орон сууц байхгүй суманд тодорхой 1 этгээдэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалт болсон байна. Энэ нь ТБОНӨХБАУХА тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-дахь “... өрсөлдөх тэгш боломжтой, ил тод, үр ашигтай, хэмнэлттэй, хариуцлагатай байх зарчмыг баримтална” гэсэн заалттай нийцэхгүй байна.

3.1.5 ОНХО-ын төлөвлөгөөнд улсын төсвийн байгууллагуудад тоног төхөөрөмж худалдан авах, байшин барилгыг засварлах зэрэг 8 төсөл, арга хэмжээний нийт 1,212.5 сая төгрөгийг тусгасан нь Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар 6.6.6-д “Тухайн шатны төсвөөс санхүүжүүлэхээр хуулиар тогтоосон чиг үүргийг зөвхөн тухайн шатны төсвийн санхүүжилтээр хэрэгжүүлэх” гэж заасныг зөрчин төсвийн хариуцлагатай байх зарчмыг алдагдуулж байна. Үүнийг хүснэгтээр харуулбал:

Хүснэгт 3. Улсын төсөвт хамаарах төсөл, арга хэмжээ

(сая төгрөгөөр)

Д/д	Төсөл, арга хэмжээний нэр	2025 онд санхүүжих дүн
1	Хэмжилтийн багаж тоног төхөөрөмж / ГХБХБГ/	150.0
2	Лед дэлгэц / Татварын газар/	20.0
3	Хилийн цэргийн алслагдсан ангиудын цахилгааны эх үүсвэр /Хилийн цэргийн 0243-р анги/	120.0
4	Тээврийн хэрэгсэл / Цагдаагийн газар/	30.0
5	Барилгын засвар /Нийгмийн даатгалын газар/	285.0
6	Барилгын фасад засвар / Биеийн тамир, спортын газар/	290.3
7	"Хилчин хотхон" 14 айлын ажилчдын орон сууцны бохирын шугам /Хилийн цэргийн 0101-р анги/	20.0
8	Нэгдсэн эмнэлгийн барилгын засвар / Мандал сум, гүйцэтгэлээр санхүүждэг/	297.2
	Дүн	1,212.5

Эх сурвалж: Аймгийн 2025 оны төсвийн төсөл

3.1.6 Мандал, Сүхбаатар сумдаас бусад бусад сумдын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлгийн ажилд тус бүр 60.0-120.0 сая төгрөг төлөвлөсөн бол Хүдэр суманд **160.0 сая** төгрөг, Зүүнбүрэн суманд **251.3 сая** төгрөгийг зураг, төсөвгүйгээр төлөвлөсөн байна.

3.2 ИРГЭДИЙН САНАЛ АВААГҮЙ, ЧИГ ҮҮРЭГТ НЬ ҮЛ ХАМААРАХ ТӨСӨЛ АРГА ХЭМЖЭЭГ ОНХС-ИЙН ЭХ ҮҮСВЭРЭЭР ХЭРЭГЖҮҮЛЭХЭЭР ТӨЛӨВЛӨСӨН БАЙНА

3.2.1 2025 онд аймгийн орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтаар өмнөх оноос шилжин хэрэгжих 1,613.6 сая төгрөгийн өртөг бүхий 10, шинээр хэрэгжих 9,872.9 сая төгрөгийн өртөг бүхий 41 зэрэг нийт 11,486.5 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 51 төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн байна. /Дэлгэрэнгүйг Хавсралт 4-т харуулав./ Үүнийг хүснэгтээр харуулбал:

Хүснэгт 4. ОНХС-аар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний судалгаа

(сая төгрөгөөр)

Ангилал	Өмнөх оноос шилжих			Шинэ			Нийт		
	Тоо	Төсөвт өртөг	2025 онд санхүүжих дүн	Тоо	Төсөвт өртөг	2025 онд санхүүжих дүн	Тоо	Төсөвт өртөг	2025 онд санхүүжих дүн
Барилга байгууламж	9	5,767.6	1,388.6	10	3,893.8	3,107.5	19	9,661.5	4,496.1
Их засвар	1	405.0	225.0	10	4,439.9	3,841.6	11	4,844.9	4,066.6
Тоног төхөөрөмж				6	1,620.0	1,342.0	6	1,620.0	1,342.0
Зураг төсөв				14	1,281.8	1,281.8	14	1,281.8	1,281.8
Баяр наадам				1	300.0	300.0	1	300.0	300.0
Нийт	10	6,172.6	1,613.6	41	11,535.5	9,872.9	51	17,708.2	11,486.5

Эх сурвалж: Аймгийн 2025 оны төсвийн төсөл

3.2.2 ОНХС-ийн хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг олон нийтийн оролцоотой төлөвлөх үүрэг бүхий “Ажлын хэсэг”-ийг байгуулсан боловч төсөл, арга хэмжээний урьдчилсан жагсаалт гаргаж, иргэд, олон нийтийн нээлттэй хэлэлцүүлэг зохион байгуулаагүй, санал авч, эрэмбэлэх ажил бүрэн хийгдээгүй байна. Энэ нь Сангийн сайдын 2012 оны 244 дүгээр тушаалаар баталсан “Орон нутгийн төсвийн төсөл боловсруулах журам”-ын 12.1.1¹, 2021 оны 86 дугаар тушаалаар баталсан “Орон нутгийн хөгжлийн сангийн үйл ажиллагааны журам”-ын 7.1², 7.4³, 7.5⁴ дахь заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна.

3.2.3 2025 онд ОНХС-ийн хөрөнгөөр шинээр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний жагсаалтад иргэдээс санал авч, эрэмбэлэгдээгүй нийт **1,519.9** сая төгрөгийн өртөг бүхий 4 төсөл, арга хэмжээг төлөвлөсөн байна. Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 60 дугаар зүйлийн 60.3.6⁵, Сангийн сайдын 2021 оны 86 дугаар тушаалаар баталсан “Орон нутгийн хөгжлийн сангийн үйл ажиллагааны журам”-ын 4.3.2⁶ дахь заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна. Үүнд:

- 20.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий “Уламжлалтын тасгийн тоног төхөөрөмж (Аймгийн нэгдсэн эмнэлэг)”,
- 349.9 сая төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий “Сүрьеэгийн тасгийн их засвар (Аймгийн нэгдсэн эмнэлэг)”,
- 1,100.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий “Хавдрын тасгийн засвар, тоног төхөөрөмж (Аймгийн эгдсэн эмнэлэг)”,
- 50.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий “Хараа голын гүүрний засвар (Мандал сум, Түнхэл тосгон)”

3.2.3 Зураг, төсөв, үнийн тооцоо судалгааг урьдчилан хийлгээгүй 11 төсөл, арга хэмжээнд нийт **3,017.6** сая төгрөгийг зарцуулахаар төлөвлөсөн байгаа нь Төсвийн тухай хуулийн 29.4⁷, Сангийн сайдын 2021 оны 86 дугаар тушаалаар баталсан “Орон нутгийн хөгжлийн сангийн үйл ажиллагааны журам”-ын 4.3.3⁸ дахь заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна. Үүнийг хүснэгтээр харуулбал:

¹ Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга тухайн шатны ОНХС-ийн хөрөнгөөр тухайн жилд хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр төсөл арга хэмжээний төлөвлөгөөний урьдчилсан жагсаалтыг боловсруулж, жил бүрийн 3 дугаар улиралд багтаан иргэд, олон нийтийн саналыг авна.

² Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нь ОНХС-ийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээг олон нийтийн оролцоотой төлөвлөх, арга зүйн зөвлөмж, дүгнэлт гаргах үүрэг бүхий орон тооны бус ажлын хэсгийг байгаль орчин, газрын харилцаа, хөдөө аж ахуй, санхүү, төрийн сангийн асуудал хариуцсан ажилтан, холбогдох хэлтсийн албан тушаалтнууд, иргэд, иргэний нийгмийн байгууллагын төлөөллийг оролцуулан, Хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн хэлтсийн даргаар ахлуулсан 9-өөс доошгүй хүний бүрэлдэхүүнтэй байгуулна.

³ Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга ажлын хэсгийн санал, дүгнэлтээр баталгаажсан хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээний саналыг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр дамжуулан танилцуулна.

⁴ Урьдчилсан жагсаалтыг аймаг, нийслэлийн Иргэний танхимаар дамжуулан, нийтэд зар мэдээ хүргэсний үндсэн дээр нээлттэй хэлэлцүүлгийг жил бүрийн 7 дугаар сард багтаан зохион байгуулна.

⁵ ОНХС-ийн хөрөнгийг дараах зүйлд зарцуулахыг хориглоно: 60.3.6.орон нутгийн иргэдийн саналыг аваагүй, ...

⁶ ОНХС-ийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээ нь тухайн орон нутгийн иргэдийн саналаар дэмжигдэж эрэмбэлэгдсэн байх.

⁷ Хөрөнгө оруулалтын төсөвт техник, эдийн засгийн үндэслэл хийгдсэн, зураг төсвөө батлуулсан, хуульд заасан бусад зөвшөөрөл олгогдсон төсөл, арга хэмжээг тусгана.

⁸ ОНХС-ийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээ нь хуульд заасны дагуу зураг төсөв, техник, эдийн засгийн үндэслэлтэй, байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээ хийгдсэн, бусад холбогдох зөвшөөрөлтэй байх.

Хүснэгт 5. Зураг, төсвийг урьдчилан хийлгэлгүйгээр төлөвлөсөн төсөл, арга хэмжээ
(сая төгрөгөөр)

№	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хэрэгжих хугацаа		Төсөвт өртөг	2025 онд санхүүжүүлэх дүн
		Эхлэх	Дуусах		
1	Инженерийн шугам сүлжээний шинэчлэл /Алтанбулаг сум/	2025	2025	500.0	500.0
2	Төрийн албан хаагчдын байр барих /Баруунбүрэн сум/	2025	2026	450.0	280.0
3	Дулааны шугамын засвар, шинэчлэлтийн ажил /Сүхбаатар сум, 4-р баг/	2025	2025	400.0	400.0
4	Дулааны шугамын шинэчлэл /Түшиг сум/	2025	2025	100.0	100.0
5	Гүний худаг гаргах /Шаамар сум, Дулаанхаан тосгон/	2025	2025	67.7	67.7
6	Цэвэрлэх байгууламжийн тоног төхөөрөмж /Мандал сум, Түнхэл тосгон/	2025	2025	500.0	222.0
7	Хараа голын гүүрний засвар /Мандал сум, Түнхэл тосгон/	2025	2025	50.0	50.0
8	1-р хэсэг 60 айлын тоглоомын талбайн тохижилт /Сүхбаатар сум/	2025	2025	100.0	100.0
9	Орон сууцны байрны дээврийн засвар /Сүхбаатар сум, 2-р баг/	2025	2025	200.0	200.0
10	Сүрьеэгийн тасгийн их засвар /Аймгийн нэгдсэн эмнэлэг/	2025	2025	349.9	349.9
11	“Улсын баяр наадмын зардал”			300.0	300.0
Нийт дүн				3,017.6	2,569.6

3.2.4 Сангийн сайдын 2021 оны 86 дугаар тушаалаар баталсан “Орон нутгийн хөгжлийн сангийн үйл ажиллагааны журам”-ын 4.2.1-4.2.8-д заасан ОНХС-ийн чиг үүрэгт үл хамаарах, хувийн эзэмшлийн барилга байгууламжийн засвар, барилга угсралтын ажлын дараах 6 төсөл, арга хэмжээнд нийт **2,854.7** сая төгрөгийг төлөвлөсөн байна. Үүнд:

- 600.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий “Байрны фасад засвар (Мандал сум, Спиртийн байр),
- 600.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий “36, 45-р байрны фасад засвар (Мандал сум),
- 678.4 сая төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий “Төрийн албан хаагчийн байрны засвар (Мандал сум, Хэрх тосгон)
- 450.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий “Төрийн албан хаагчдын байр барих (Баруунбүрэн сум)

- 326.3 сая төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий “Төрийн албан хаагчийн байрыг дулаанд холбох (Шаамар сум, Дулаанхаан тосгон)
- 200.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий “Орон сууцны байрны дээврийн засвар (Сүхбаатар сум, 2-р баг) .

3.2.5 Мандал сумын Хэрх тосгонд байрлах, хувийн эзэмшлийн, ашиглалтгүй барилгыг “Төрийн албан хаагчийн байр” нэрээр төсвийн 678.4 сая төгрөгөөр их засвар хийхээр төсөвт тусгаж, батлуулахаар ИТХ-д өргөн мэдүүлсэн нь Төсвийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.24 дэх “**Хөрөнгө оруулалт гэж төсвөөс санхүүжүүлж, тухайн шатны төсөвт хамаарах хуулийн этгээдийн өмчлөлд шилжих хөрөнгийн зарлагыг хэлнэ**” гэсэн заалтыг зөрчиж, санхүү төсвийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх зарчмыг алдагдуулж байна.

3.2.6 Хэдийгээр иргэд, олон нийтийг тав тухтай амьдруулах зорилгын хүрээнд нийтийн эзэмшлийн байгууламжийг засаж сайжруулах, төрийн албан хаагчдын тогтвор суурьшилтай ажиллуулах нөхцөлийг хангаж, орон сууцаар хангах нь зүйтэй хэдий ч уг чиг үүргийг ОНХС-ийн хөрөнгийн эх үүсвэрээр бус тусгай хөтөлбөр боловсруулж, төсөл, хөтөлбөрийн төсөвт тусган, шийдвэрлэх нь оновчтой юм.

3.2.7 Хэдийгээр иргэдийн саналаар баталгаажсан ч хөрөнгө оруулалтыг нийгэм, эдийн засгийн ач холбогдлоор нь эрэмбэлээгүйгээс нийт 2058 хүн амтай, үүнээс 564 нь 16-35 насны залуучууд /2023 оны албан ёсны статистик мэдээ/ амьдардаг, байнгын ашиглалттай Соёлын төв үйл ажиллагаа явуулдаг Хушаат суманд “Залуучуудын хөгжлийн төвийн барилга барих”-д **860.0** сая төгрөгийг төсөвлөсөн нь санхүү, төсвийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх, үр ашигтай байх зарчмыг алдагдуулж байна.

3.2.8 Аймгийн ОНХС-ийн жагсаалтад нэг ижил буюу ойролцоо төсөл арга хэмжээнүүдийн төсөвт өртгийг харилцан адилгүй, эрс ялгаатай байдлаар хийлгэхээр тооцож, төлөвлөсөн нь төсвийн үнэн зөв байдлыг хангасан байх зарчмыг алдагдуулж байна. Үүнд:

- “Инженерийн шугам сүлжээний зураг төсөв (Баянгол сум)”-т 100.0 сая төгрөг, “Цэвэр усны шугам сүлжээний зураг төсөв (Сүхбаатар сум)”-т 150.0 сая төгрөгийг төлөвлөсөн атал “Инженерийн шугам сүлжээний зураг төсөв (Ерөө сум)” төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр дээрхээс **2-3** дахин өндөр өртөг буюу **300.0** сая төгрөгийг төсөвлөсөн байна.
- Аймгийн ГХБХБГ-ын 2024 оны 03 дугаар сарын 27-ны өдрийн албан бичгээр 11 сум, 3 тосгоны “Хот байгуулалтын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө”-ний үнийг холбогдох тооцооллын дагуу хийснийг үндэслэн Жавхлант, Орхон, Хүдэр сумдын төлөвлөгөөний санхүүжилтэд **87.9-101.4** сая төгрөгийг төсөвлөсөн бол мэргэжлийн байгууллагаар холбогдох тооцооллыг хийлгэлгүйгээр Түшиг

сумын “Хот байгуулалтын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө”-нд **150.0 сая төгрөгийг төлөвлөсөн байна.**

3.2.8 Хэдийгээр зураг төсөв нь хийгдсэн ч түүний **үнэн зөвийг** магадлалаар баталгаажуулаагүй барилга, байгууламжуудыг аймгийн ОНХО, ОНХС болон Замын сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн нь Барилгын тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.2 дахь “... улс, орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламжийн хөрөнгөөр барих барилга, байгууламжийн төсөв, нэгдсэн төсөв”, Засгийн газрын 2019 оны 108 дугаар тогтоолоор баталсан “Барилга байгууламжийн зураг төсөл боловсруулах, магадлал хийх дүрэм”-ийн 6.3 дахь “*Барилгын тухай хуулийн 25.2, 25.3, 25.5-д заасан зураг төсөлд заавал магадлал хийнэ*” гэсэн заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна.

ДҮГНЭЛТ

Аудитын явцад цуглуулсан нотлох зүйлс, аудитын дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтийг хийж байна. Үүнд:

Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1-д “*Төсвийг төлөвлөх, батлах, хэрэгжүүлэх, тайлагнахад эрх бүхий байгууллага, төсвийн захирагч нь төсвийн зарчмыг мөрдлөг болгож, хэрэгжүүлэх үүрэгтэй*” гэж заасан байдаг.

Аймгийн Засаг даргаас аймгийн 2025 оны төсвийн төслийг дүгнэлт гаргуулахаар төрийн аудитын байгууллагад хугацаанд нь ирүүлээгүйгээс гадна төсвийн төсөл нь холбогдох хууль, эрх зүйн актыг зөрчсөн, иж бүрэн бэлтгэгдээгүй, төсвийн зарчмуудыг мөрдөөгүй, тооцоо, судалгаа дэмжих баримт хангалтгүй байна. Үүнд:

- Аймгийн 2025 оны төсвийн төслийг төрийн аудитын байгууллагад 2024 оны 11 дүгээр сарын 27-ны өдөр ирүүлсэн нь Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.5.1-д “*Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга тухайн шатны жилийн төсвийн төслийг жил бүрийн 11 дүгээр сарын 20-ны дотор төрийн аудитын байгууллагад хүргүүлж, 11 дүгээр сарын 25-ны дотор тухайн шатны иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд өргөн мэдүүлэх*” гэж заасныг зөрчсөн байна.
- Аймгийн Засаг даргаас өргөн мэдүүлж буй 2025 оны төсвийн төсөлд үнэн зөв байх, санхүү төсвийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх, хариуцлагатай байх гэсэн зарчмуудыг мөрдлөг болгоогүй байна.
- УИХ-аас батлагдаж ирсэн аймгийн төсвийн татварын бус бусад орлогыг үндэслэлгүйгээр 6,830.5 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн тооцсон байна.
- Татварын өрийн тодорхой хэсгийг барагдуулснаар орлого нэмэгдэх нөөц боломжийг тооцоогүй байна.
- 4 байгууллагын УИХ-аас батлагдсан орон тооны хязгаарыг 45.2 хувиар буюу 14 хүнээр нэмэгдүүлэн тооцсоноос цалин, НДШ-ийн зардалд 515.3 сая төгрөгийг илүү төлөвлөсөн байна.

- Аймгийн ИТХ-ын даргын чиг үүрэгт үл хамаарах гамшгаас хамгаалах зардалд 100.0 сая төгрөгийг, холбогдох тооцоо судалгаа, дэмжих баримтгүйгээр аймгийн ЗДТГ-ын урсгалд зардалд 115.0 сая төгрөгийг нэмэгдүүлэн төлөвлөсөн байна.
- Зураг төсөвгүй, барилга, байгууламжийн хийгдсэн зураг төсөвт магадлал хийгдээгүй зэргээр төсөвлөлтийн шаардлага хангаагүй болон чиг үүрэгт нь үл хамаарах төсөл, арга хэмжээнүүдийг ОНХО, ОНХС, Замын сангийн эх үүсвэрээр хэрэгжүүлэхээр төсөвлөсөн зөрчил давтагдсан байна.

ЗӨВЛӨМЖ

Төсвийн тухай хуульд 2023 оны 07 дугаар сарын 07-ны өдөр оруулсан нэмэлт өөрчлөлтөөр:

- 70 дугаар зүйлийн 70.3-т *“Төсвийн ерөнхийлөн захирагч тухайн жилийн төсвийн тухай хуульд заасан зардлыг хэтрүүлсэн, ангилал зөрүүлсэн, зориулалт бусаар ашигласан бол тухайн эрхэлж байгаа албан тушаалаас чөлөөлөх үндэслэл болно”*,
- 70.4-т *“Төсвийн ерөнхийлөн захирагч,... төсвийн төслийг боловсруулж, батлуулахдаа үндэслэлгүй тоо мэдээнд тулгуурлан батлуулсан нь төсвийн гүйцэтгэлээр тогтоогдсон бол уг албан тушаалтныг албан тушаалаас чөлөөлөх үндэслэл болно”* гэж тус тус тусгагдсан байна.

Иймд төсвийн хэрэгжилт, гүйцэтгэлд 70 дугаар зүйлийн 70.3 дахь, төсвийн төслийг боловсруулж, батлуулахад 70.4 дэх нөхцөл байдал үүсэх эрсдэлээс урьдчилан сэргийлж, аудитын дүнд үндэслэн дор дурдсан албан тушаалтнуудад дараах зөвлөмжийг өгч байна. Үүнд:

Аймгийн ИТХ-ын дарга Г.Бат-Орхонд:

- Төсвийн үнэн зөв, хариуцлагатай байх, санхүү төсвийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх зарчмыг мөрдлөг болгох, орлого нэмэгдүүлэх, зардлыг бууруулах, төсвийн хөрөнгийн үр ашгийг дээшлүүлэх нөөц боломжийг бүрэн дүүрэн ашиглах замаар орлого, зарлагыг бодитоор төлөвлөж, батлах.
- Зураг төсөвгүй, чиг үүрэгт үл хамаарах төсөл, арга хэмжээг ОНХО, ОНХС, Замын сангийн хөрөнгө оруулалт болон төсвийн төлөвлөгөөнөөс хасаж, батлах замаар төсвийн хөрөнгийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх.

Аймгийн Засаг дарга Н.Лхагвадорж-д:

- Төсвийн орлого, зарлагын тооцооллыг холбогдох хууль, эрхийн актад нийцүүлэн, үнэн зөв, бодитой хийх замаар төсвийн зарчмуудад нийцсэн төсвийн төслийг ИТХ-д өргөн мэдүүлэх.
 - Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн зардлыг тооцоо судалгаанд

үндэслэн төсөл, арга хэмжээгээр төсөвлөн, төсвийн иж бүрэн байдлыг хангаж, батлуулах арга хэмжээ авах.

- УИХ-аар батлагдсан орон тооны хязгаарыг баримтлан, чиг үүргийн давхардлыг арилгах замаар төсвийн зарлагыг бууруулах.
- Замын сангийн хөрөнгө оруулалт болон ОНХС-ийн жагсаалтад нэг ижил буюу ойролцоо төсөл арга хэмжээнүүдийн өртгийг харилцан адилгүй буюу эрс ялгаатай байдлаар төсөвлөснийг залруулах.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

АУДИТЫН МЕНЕЖЕР

АХЛАХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

Б.БАТМӨНХ

Ц.ОТГОНБАЯР

Аймгийн төсвийн 2025 оны орлого

№	ОРЛОГО	2025 УИХ батлагдсан	2025 оны төсөв	Батлагдсанаас өөрчлөлт
1	2	3	4	5
	ОРОН НУТГИЙН НИЙТ ОРЛОГО	34,740,864.3	44,171,352.3	9,430,488.0
1	ТАТВАРЫН ОРЛОГО	32,543,864.3	35,143,864.3	2,600,000.0
1.1	Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар	28,800,000.0	28,800,000.0	-
1.2	Авто тээвэр болон өөрөө явагч хэрэгслийн албан татвар	1,153,000.0	1,153,000.0	-
1.3	Тэмдэгтийн хураамж	400,000.0	3,000,000.0	2,600,000.0
1.4	Ус ашигласны төлбөр	2,190,864.3	2,190,864.3	-
2	ТАТВАРЫН БУС ОРЛОГО	2,197,000.0	9,027,488.0	6,830,488.0
2.1	Төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	47,000.0	47,000.0	-
2.2	Хүү, торгуулийн орлого	1,000,000.0	1,000,000.0	-
2.3	Бусад орлого	1,000,000.0	7,830,488.0	6,830,488.0
2.4	Төрийн болон ОНӨБүртгэлтэй хөрөнгө борлуулсны орлого	150,000.0	150,000.0	-
3	ТУСЛАМЖИЙН ОРЛОГО	41,841,376.0	35,707,570.7	- 6,133,805.3
3.1	Улсад төвлөрүүлэх төвлөрүүлэг	- 94,797.7	- 94,797.7	-
3.2	Сумдын төсвөөс төвлөрүүлэх	10,637,183.8	4,503,378.5	- 6,133,805.3
3.3	Орон нутгийн хөгжлийн сангийн орлогын шилжүүлэг	31,298,989.9	31,298,989.9	-
4	УРЬД ОНЫ ҮЛДЭГДЭЛ	-	1,000,000.0	1,000,000.0
5	УРЬД ОНЫ ҮЛДЭГДЭЛ /ОНХСан/	-	-	-
	НИЙТ ОРЛОГО	76,582,240.3	80,878,923.0	4,296,682.7

Аймгийн төсвийн 2025 оны зарлага

Д/д	Байгууллага арга хэмжээ	2025 УИХ батлагдсан	2025 оны төсөв	Батлагдсанаас өөрчлөлт
1	2	3	4	5
1	Аймгийн ИТХ	806,480.6	1,328,358.0	521,877.4
2	Аймгийн ИТХ ГХУСАХЗардал	1,230,000.0	482,000.0	- 748,000.0
3	Аймгийн ЗДТГ	6,004,124.0	7,057,408.9	1,053,284.9
4	Аймгийн ЗДаргын нөөц	390,000.0	800,000.0	410,000.0
5	Аймгийн халамжийн сан	224,869.2	224,869.2	-
6	Байгаль орчин аялал жуулчлалын газар	2,544,101.0	3,209,322.8	665,221.8
7	Байгаль орчныг нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардал	816,000.0	816,000.0	-
8	Худалдан авах ажиллагаа	379,411.3	506,396.7	126,985.4
9	Орон нутгийн өмчийн газар	489,542.0	681,583.2	192,041.2
10	Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын алба	527,212.6	707,974.7	180,762.1
11	Онцгой байдал /гал түймэр, үер усны аюул/		40,000.0	40,000.0
12	Улаан загалмай		70,000.0	70,000.0
13	Сэлэнгэ Үржлийн цөм сүрэг		20,000.0	20,000.0
14	Улсын төсвийн байгууллагуудад олгох орон нутгийн нэмэ	1,680,004.5	2,258,001.2	577,996.7
15	Ахмадын хорооны дэмжлэг	106,834.4	106,834.4	-
16	Мөрийн хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн зардал		1,000,000.0	1,000,000.0
17	Цаг агаарт зориудаар нөлөөлөх		30,000.0	30,000.0
18	Ус сувгийн татаас	30,000.0	30,000.0	-
19	Мал эмнэлгийн үйлчилгээ	693,500.0	693,500.0	-
20	Малын халдварт өвчнөөс сэргийлэх	90,000.0	90,000.0	-
21	Ариун цэврийн байгууламж	201,600.0	201,600.0	-
22	Хүүхэд хамгаалал		156,513.2	156,513.2
23	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн барилгын үйлчилгээ ашиг	5,086,861.0	5,086,861.0	-
29	Аймгийн төсвийн Урсгал зардал =sum(1:26)	21,300,540.6	25,597,223.3	4,296,682.7
30	Замын сангийн хөрөнгө оруулалт	3,653,000.0	3,653,000.0	-
31	Их засвар	4,962,827.7	4,962,827.7	-
32	Аймгийн төсвийн хөрөнгө оруулалт	221,200.0	221,200.0	-
33	Аймгийн төсвийн хөрөнгө оруулалт =/28+30/	8,837,027.7	8,837,027.7	-
34	Сумдад олгох санхүүгийн дэмжлэг	15,145,682.1	15,145,682.1	-
35	АЙМГИЙН НИЙТ ЗАРДАЛ =/27+31+32/	45,283,250.4	49,579,933.1	4,296,682.7
36	Сумдад олгох ОНХСан	19,812,433.5	19,812,433.5	-
37	Аймагт үлдэх ОНХСан	11,486,556.4	11,486,556.4	0.0
38	ТУСЛАМЖ ДЭМЖЛЭГ =sum(34:35)	31,298,989.9	31,298,989.9	0.0
39	АЙМГИЙН НИЙТ ТӨСӨВ =(33+36)	76,582,240.3	80,878,923.0	4,296,682.7
	АЙМГИЙН ТӨСВИЙН НИЙТ ОРЛОГО	76,582,240.3	80,878,923.0	

Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалт болон Замын сангийн хөрөнгөөр 2025 онд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн төсөл, арга хэмжээ

Д/д	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хэрэгжих		Анхны төсөвт өртөг /мян.төг/	Төсөвт өртөг /мян.төг/	2025 онд санхүүжүүлэх
		Эхлэх	Дуусах			
1	ЗАСАГ ДАРГА			-	5,661,516.0	5,184,027.7
1.1	Тоног төхөөрөмж, тавилга эд хогшил			-	1,523,980.0	1,523,980.0
Шинээр эхлэх хөрөнгө оруулалт				-	1,523,980.0	1,523,980.0
1.1.1	Хэмжилтийн багаж тоног төхөөрөмж /Аймгийн ГХБХБГ/	2025	2025		150,000.0	150,000.0
1.1.2	Төрийн үйлчилгээний киоск машин	2025	2025		110,000.0	110,000.0
1.1.3	Аймгийн мэргэжлийн хяналтын байцаагч нарт автомашин худалдан авах	2025	2025		150,000.0	150,000.0
1.1.4	Аймгийн ИТХ-д автомашин худалдан авах	2025	2025		200,000.0	200,000.0
1.1.5	Төрийн албан хаагчдын орон сууц худалдан авах /Шаамар сум/	2025	2025		240,000.0	240,000.0
1.1.6	Лед дэлгэц /Аймгийн татварын газар/	2025	2025		20,000.0	20,000.0
1.1.7	Цэцэрлэгийн тоног төхөөрөмж /Сүхбаатар сум, 3-р цэцэрлэг/	2025	2025		104,000.0	104,000.0
1.1.8	Цэцэрлэгийн тоног төхөөрөмж /Баянгол сум/ дутуу санхүүжилт	2025	2025		17,400.0	17,400.0
1.1.9	Автомашин худалдан авах/Гадаадын иргэн харъяатын газрын хойд бүс дэх газар/	2025	2025		138,000.0	138,000.0
1.1.10	Соёлын төвд лед дэлгэц /Баянгол сум/	2025	2025		110,000.0	110,000.0
1.1.11	Хилийн цэргийн алслагдсан ангиудын цахилгааны эх үүсвэр /Хилийн цэргийн 0243-р анги/	2025	2025		120,000.0	120,000.0
1.1.12	Тээврийн хэрэгсэл /Аймгийн Цагдаагийн газар/	2025	2025		30,000.0	30,000.0
1.1.13	Сумын Засаг даргын Тамгын газарт тоног төхөөрөмж /Орхон сум/	2025	2025		104,780.0	104,780.0
1.1.14	Эрүүл мэндийн төвийн тоног төхөөрөмж /Орхон сум/	2025	2025		29,800.0	29,800.0
1.2	Их засвар			-	4,137,536.0	3,660,047.7
Шинээр эхлэх хөрөнгө оруулалт				-	4,137,536.0	3,660,047.7
1.2.1	Аймгийн Нийгмийн даатгалын газрын барилгын засвар	2025	2025		284,980.0	284,980.0
1.2.2	Цэцэрлэгийн засвар /Зүүнбүрэн сум/	2025	2025		360,000.0	360,000.0
1.2.3	Эрүүл мэндийн төвийн барилгын гадна фасад, дотор халаалтын засвар /Сайхан сум, Номгон тосгон/	2025	2025		187,887.0	187,887.0
1.2.4	Захирагчийн албаны барилгын дотор халаалтын засвар /Сайхан сум, Номгон тосгон/	2025	2025		95,225.0	95,225.0
1.2.5	Соёлын төв, захирагчийн албаны байрны фасад /Орхонтуул, Рашаант тосгон/	2025	2025		280,000.0	280,000.0
1.2.6	Барилгын фасадын засвар /Аймгийн Биеийн тамир, спортын газар/	2025	2026		767,766.0	290,277.7
1.2.7	Цэцэрлэгийн барилгын цонх, хаалга, фасадны засвар /Сүхбаатар сум, 2-р цэцэрлэг/	2025	2025		385,024.0	385,024.0
1.2.8	1 дүгээр сургууль, Хэрхийн сургуулийн спорт залны гадна шугам /Мандал сум/	2025	2025		100,000.0	100,000.0

1.2.9	Билэг 5 дугаар сургуулийн гадна дулаан, цэвэр усны шугам /Мандал сум/	2025	2025		354,793.0	354,793.0
1.2.10	Цэцэрлэгийн засвар /Шаамар сум/	2025	2025		550,000.0	550,000.0
1.2.11	"Хилчин хотхон" 14 айлын ажилчдын орон сууцны бохирын шугам /Хилийн цэргийн 0101-р анги/	2025	2025		20,000.0	20,000.0
1.2.12	Дээврийн засвар /Аймгийн байгаль орчны газар/	2025	2025		148,234.0	148,234.0
1.2.13	Дамбо цэцэрлэгийн гадна фасад /Алтанбулаг сум/	2025	2025		96,244.0	96,244.0
1.2.14	Аймгийн нэгдсэн музейн дээврийн засвар	2025	2025		127,587.0	127,587.0
1.2.15	Нутгийн захиргааны 3-р байрны засвар /Сүхбаатар сум/	2025	2025		32,610.0	32,610.0
1.2.16	Нэгдсэн эмнэлэгийн барилгын засвар /Мандал сум/	2025	2025		297,186.0	297,186.0
1.2.17	Багш хөгжлийн төв /Сүхбаатар сум, 4-р цэцэрлэг/	2025	2025		50,000.0	50,000.0

Замын сан:

№	Төсөл, арга хэмжээний нэр	Хэрэгжих		Төсөвт өртөг /мян.төг/	2025 онд санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
1	ЗАСАГ ДАРГА			3,653,000.0	3,653,000.0
1.1	Шинээр эхлэх хөрөнгө оруулалт			3,653,000.0	3,653,000.0
1.1.1	Алтанбулаг сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	60,000.0	60,000.0
1.1.2	Баруунбүрэн сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	60,000.0	60,000.0
1.1.3	Баянгол сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	60,000.0	60,000.0
1.1.4	Зүүнбүрэн сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	251,348.0	251,348.0
1.1.5	Жавхланта сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	120,000.0	120,000.0
1.1.6	Ерөө сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	60,000.0	60,000.0
1.1.15	Сумын төв дундах авто зам, шинэчлэл /Мандал сум/	2025	2025	600,000.0	600,000.0
1.1.8	Орхон сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	60,000.0	60,000.0
1.1.9	Орхонтуул сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	60,000.0	60,000.0
1.1.10	Сайхан сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	60,000.0	60,000.0
1.1.11	Сант сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	60,000.0	60,000.0
1.1.12	Сант сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг ажлын зураг төсөв, зохиогчийн хяналтын зардал	2023	2025	3,000.0	3,000.0
1.1.13	Сүхбаатар сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	1,000,000.0	1,000,000.0
1.1.14	Явган хүний зам, зогсоол гэрэлтүүлэг /Сүхбаатар сумын 8-р баг/	2025	2025	400,000.0	400,000.0

1.1.15	Явган хүний зам тавих /Аймгийн Цагаан эрэг цогцолбор/	2025	2025	98,652.0	98,652.0
1.1.16	Түшиг сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	60,000.0	60,000.0
1.1.17	Хушаат сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	60,000.0	60,000.0
1.1.18	Хүдэр сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	160,000.0	160,000.0
1.1.19	Цагааннуур сумын зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	60,000.0	60,000.0
1.1.20	Түнхэл тосгоны зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	60,000.0	60,000.0
1.1.21	Хэрх тосгоны зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	60,000.0	60,000.0
1.1.22	Рашаант тосгоны зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	60,000.0	60,000.0
1.1.23	Номгон тосгоны зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	60,000.0	60,000.0
1.1.24	Дулаанхаан тосгоны зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг	2025	2025	120,000.0	120,000.0

Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр 2025 онд хэрэгжүүлэхээр
төлөвлөсөн төсөл, арга хэмжээ

Д/д	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хэрэгжих		Анхны төсөвт өртөг /мян.төг/	Төсөвт өртөг /мян.төг/	2025 онд санхүүжүүлэх	
		Эхлэх	Дуусах			оны эхний үлдэгдлээс	тухайн оны санхүүжилтээс
1	ЗАСАГ ДАРГА			4,044,300.0	17,708,218.1	1,269,571.8	11,486,556.4
1.1	Хөрөнгө оруулалт			4,044,300.0	9,661,440.2	991,571.8	4,496,144.5
	Шилжих хөрөнгө оруулалт			4,044,300.0	5,767,621.0	991,571.8	1,388,663.5
1.1.1	Камержуулалт, явган хүний зам, гэрэлтүүлгийн ажил /Алтанбулаг сум/	2024	2025	375,000.0	370,776.0		125,000.0
1.1.2	Үерийн далан /Баянгол сум/	2023	2026	1,800,000.0	1,751,800.0	250,000.0	300,000.0
1.1.3	Хатуу хучилттай авто замын ажил /Жавхлант сум/	2022	2025	469,300.0	469,300.0	161,571.8	-
1.1.4	Нийтийн эзэмшлийн зам талбайн тохижилт /Мандал сум, Хэрх тосгон/	2023	2025	400,000.0	397,012.0		-
1.1.5	Дулааны шугамын өртгөтгөл, шинэчлэл /Сант сум/	2024	2025		800,000.0		400,000.0
1.1.6	Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн барилга /Сүхбаатар, 5-р баг/	2023	2025	1,000,000.0	1,268,733.0		433,663.5
1.1.7	Хайрган хучилттай авто зам /Сүхбаатар сум, 3-р баг/	2024	2025		200,000.0	200,000.0	
1.1.8	Төрийн албан хаагчдын байрны дулааны шугам, цахилгааны шугам /Түшиг сум/	2024	2025		260,000.0	130,000.0	130,000.0
1.1.9	Инженерийн шугам сүлжээний ажил /Хүдэр сум/	2024	2025		250,000.0	250,000.0	
	Шинээр эхлэх хөрөнгө оруулалт			-	3,893,819.2		3,107,481.0
1.1.10	Инженерийн шугам сүлжээний шинэчлэл /Алтанбулаг сум/	2025	2025		500,000.0		500,000.0
1.1.11	Төрийн албан хаагчдын байр барих /Баруунбүрэн сум/	2025	2026		450,000.0		280,000.0
1.1.12	Шинэ хороололд 0.4 кВт-ын шугам татах /Жавхлант сум/	2025	2025		313,700.0		313,700.0
1.1.13	Сумын төвийн газар доогуурх дулаан, цэвэр усны төв шугам, худаг үргэлжлэл /Орхонтуул сум/	2025	2025		276,081.0		276,081.0
1.1.14	Цэвэр усны шугам /Сайхан сум/	2025	2025		600,000.0		600,000.0
1.1.15	Дулааны шугамын засвар, шинэчлэлтийн ажил /Сүхбаатар сум, 4-р баг/	2025	2025		400,000.0		400,000.0
1.1.16	Дулааны шугамын шинэчлэл /Түшиг сум/	2025	2025		100,000.0		100,000.0
1.1.17	Залуучуудын хөгжлийн төвийн барилга /Хушаат сум /	2025	2026		860,000.0		300,000.0
1.1.18	Төрийн албан хаагчийн байрыг дулаанд холбох /Шаамар, Дулаанхаан тосгон/	2025	2025		326,338.2		270,000.0
1.1.19	Гүний худаг гаргах /Шаамар сум, Дулаанхаан тосгон/	2025	2025		67,700.0		67,700.0
1.2	Тоног төхөөрөмж, тавилга, эд хогшил			-	1,620,000.0	278,000.0	1,342,000.0
	Шинээр эхлэх хөрөнгө оруулалт			-	1,620,000.0	278,000.0	1,342,000.0
1.2.1	Малын үүлдэр угсаа сайжруулах эцэг мал худалдан авах /Хүдэр сум/	2025	2025		100,000.0		100,000.0
1.2.2	Автозам арчилгааны техник худалдан авах /Цагааннуур сум/	2025	2025		600,000.0		600,000.0

1.2.3	Цэвэрлэх байгууламжийн тоног төхөөрөмж /Мандал сум, Түнхэл тосгон/	2025	2025		500,000.0	278,000.0	222,000.0
1.2.4	Хүүхдийн автобус /Сайхан сум/	2025	2025		300,000.0		300,000.0
1.2.5	Гүний худгийн усны насос, тоног төхөөрөмж /Гавшгай ус ОНӨААТҮГ/	2025	2025		100,000.0		100,000.0
1.2.6	Уламжлалтын тасгийн тоног төхөөрөмж /Аймгийн Нэгдсэн эмнэлэг/	2025	2025		20,000.0		20,000.0
1.3	Их засвар				-	4,844,977.9	4,066,611.9
Шилжих хөрөнгө оруулалт					-	405,000.0	225,000.0
1.3.1	Цэцэрлэгийн барилга засвар, Янзагахан цэцэрлэг / Мандал сум, Хэрх тосгон/	2024	2025		405,000.0		225,000.0
Шинээр эхлэх хөрөнгө оруулалт					-	4,439,977.9	3,841,611.9
1.3.2	Ариутгах татуургын шугамын засвар шинэчлэл /Ерөө сум, Бугант тосгон/	2025	2025		361,681.0		361,681.0
1.3.3	Байрны фасад засвар / Мандал сум, Спиртийн байр/	2025	2025		600,000.0		600,000.0
1.3.4	36, 45-р байрны фасад засвар /Мандал сум/	2025	2025		600,000.0		600,000.0
1.3.5	Хараа голын гүүрийн засвар /Мандал сум, Түнхэл тосгон/	2025	2025		50,000.0		50,000.0
1.3.6	Цэвэр усны шугамын засвар, шинэчлэл /Сүхбаатар сум, 7-р баг/	2025	2025		400,000.0		400,000.0
1.3.7	1-р хэсэг 60 айлын тоглоомын талбайн тохижилт /Сүхбаатар сум/	2025	2025		100,000.0		100,000.0
1.3.8	Орон сууцны байрны дээврийн засвар /Сүхбаатар сум, 2-р баг/	2025	2025		200,000.0		200,000.0
1.3.9	Хавдрын тасгийн засвар, тоног төхөөрөмж /Аймгийн Нэгдсэн эмнэлэг/	2025	2026		1,100,000.0		780,000.0
1.3.10	Сүрьеэгийн тасгийн их засвар /Аймгийн Нэгдсэн эмнэлэг/	2025	2025		349,930.9		349,930.9
1.3.11	Төрийн албан хаагчийн байрны засвар /Мандал сум, Хэрх тосгон/	2025	2026		678,366.0		400,000.0
1.4	Бусад ТЭЗҮ				1,281,800.0		1,281,800.0
Шинээр эхлэх хөрөнгө оруулалт					1,281,800.0		1,281,800.0
1.4.1	Инженерийн шугам сүлжээний зураг төсөв /Баянгол сум/	2025	2025		100,000.0		100,000.0
1.4.2	Мал нядалгааны цехийн зураг төсөв /Баянгол сум/	2025	2025		20,000.0		20,000.0
1.4.3	Ахуйн үйлчилгээний төвийн зураг төсөв /Баянгол сум/	2025	2025		30,000.0		30,000.0
1.4.4	Хот байгуулалтын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө /Жавхлант сум/	2025	2025		92,500.0		92,500.0
1.4.5	Инженерийн шугам сүлжээний зураг төсөв /Ерөө сум/	2025	2025		300,000.0		300,000.0
1.4.6	Хот байгуулалтын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө /Орхон сум/	2025	2025		87,900.0		87,900.0
1.4.7	Цэвэрлэх байгууламжийн зураг төсөв /Орхон сум/	2025	2025		40,000.0		40,000.0
1.4.8	Ерөнхий боловсролын спорт сургуулийн зураг төсөв /Сүхбаатар сум, 4-р баг/	2025	2025		50,000.0		50,000.0
1.4.9	Соёл, спортын төвийн цогцолборын зураг төсөв /Сүхбаатар сум, 5-р баг/	2025	2025		50,000.0		50,000.0
1.4.10	Цэвэр усны шугам сүлжээний зураг төсөв /Сүхбаатар сум/	2025	2025		150,000.0		150,000.0
1.4.11	Дулааны шугамын зураг төсөв /Сүхбаатар сум 1-р баг /	2025	2025		50,000.0		50,000.0
1.4.12	Зэлтэр голын үерийн далангийн зураг төсөв /Түшиг сум/	2025	2025		60,000.0		60,000.0
1.4.13	Хот байгуулалтын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө /Түшиг сум/	2025	2025		150,000.0		150,000.0
1.4.14	Хот байгуулалтын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө /Хүдэр сум/	2025	2025		101,400.0		101,400.0
1.5	Бусад				300,000.0		300,000.0
1.5.1	Баяр наадмын зардал				300,000.0		300,000.0